

Jan Červenka

**Některá specifika morfologie substantiv v subdialektech
severocentrální romštiny ve slovenských regionech
Kysuce, Turiec a Liptov**

Ve své dizertační práci na téma subdialektů ve zmíněných regionech jsem napočítal nejméně 41 odkazů na Hanu Šebkovou. Knihy, na kterých spolupracovala, používám jako hlavní referenční literaturu, ať už je to slovník (Hübschmannová, Šebková, Žigová 1991), nebo gramatika a učebnice. Ty charakterizuji následovně: „Největším popisem romské gramatiky je Nástin gramatiky slovenské romštiny pro pedagogické účely (Šebková – Žlnayová 1998). S touto knihou úzce souvisí její paralela – učebnice (Šebková – Žlnayová 1999). Poslední dvě jmenované knihy jsou založeny na datech z východního Slovenska a mají i dialektologické poznámky o jiných subdialektech. S nimi budu své poznatky asi nejčastěji konfrontovat. Hlavně pak Nástin gramatiky se dá považovat za extrakt české romistické lingvistiky, kromě rozsahu i proto, že vyšel později než zmíněný slovník, a po dal-

| Martin 1997, zleva Rudo Gregor (v textu označený jako Martin 1), dívka z rodiny, syn Rudo mladší a autor článku Jan Červenka.

Foto Kateřina Simerová |

ším sběru materiálu, a lektorovala ho i autorka a spoluautorka předchozích popisů slovenské romštiny Milena Hübschmannová.“

Děkuju, Hanko...

0. Použitá metoda

Ve své práci, z níž jsem pro tento článek vybral a přepracovávám část týkající se morfologie substantiv, volím následující přístup:

a) V naprosté většině (a to početní, nikoli množstevní) analy-

zuji přirozenou mluvu, a sice málo strukturované rozhovory vedené na jiná témata než je samotný jazyk. Většinou jde o válečné vzpomínky. Ze souboru se vymyká rozhovor s paní Erikou Pačanovou-Vasasovou z Příbyliny (označenou jako Příbylina1), která souhlasila s postupnou systematickou elicitací veškeré místní slovní zásoby a frazeologie, založenou na Romsko – českém slovníku.

b) K popisu je použit referenční jazyk, a je to slovenská romština, tedy jazyk s poměrně málo vyhraněným standardem. Z psané literatury jde převážně o její východoslovenskou variantu (Lípa, Šebková – Žlnayová, Hübschmannová); dále obraz referenčního jazyka doplňuje moje vlastní znalost a zkušenost, nahrávky z různých oblastí Slovenska, různé publikované texty a přednášky a semináře Mileny Hübschmannové z let 1991-6.

c) Popisován není celý zachycený jazykový systém, nýbrž jsou uváděna pouze specifika nejrozumnějšího charakteru, čímž nemyslím jen popis lokálních specifik, nýbrž i prvky obohacující popis slovenské romštiny jako celku.

d) Můj text je řazen primárně podle jazykových rovin a dále dle jejich podmnožin až po jazykové jevy, nikoli tedy podle jednotlivých dialektů a poddialektů.

e) Jednotlivé části mají duální povahu: vždy je uveden celkový přehledný popis a rozbor realizace jevu, tedy přehled forem za celý sledovaný region, a následuje kvůli dialektologické přehlednosti výčet jevů včetně citací podle idiolektů, seřazený dle bydliště respondenta směrem od západu k východu. Druhý jmenovaný přehled není pouhým doplňkem: v některých oddílech dokonce dominuje a obsahuje rovněž komentáře jednotlivých jevů.

1. Derivace

Derivaci zde pojmám široce, v podstatě jako slovotvorbu. Vymezuji ji hlavně vůči adaptaci a flexi. (Jinak by do této kategorie nepatřil například onomaziologický plurál).

V oblasti jsem zachytil různé typy derivačních specifík:

Významnou skupinou jevů je záměna substantivizačních sufixů vyhrazených pro derivaci z oikoklitických a xenoklitických¹ slov. Zachytil jsem obojí případy: jak derivaci z přejímek pomocí sufixu *-iben/-ipen* typického pro oikoklitická slova *lacñiben* (láce), tak případ obrácený, tj. používání přípony *-išagos* k derivaci ze slov oikoklitických *vaker-išagos* (mluvení, vyprávění).

Respondentka z Pribyliny rovněž výrazně (a dokonce to artikuluje) dává přednost substantivům vytvořeným z jiných slov substantivizačními sufixy před krátkými formami substantiv, často totožnými s kořenem: preferuje variantu *rušiben*, m. místo *ruš*, f. (hněv), *čoriben*, m. místo *čori*, f. (krádež, kradení); jinde řidší varianta *daripen*, m. je u ní přinejmenším frekvenčně rovnocenná s podobou *dar*, f. (strach).

Z jednodlostí jmenujme například ne zcela častý onomaziologický plurál *rata* (doslova „krve“ – zn. mnoho krve, krveprolití).

Další příklad slovotvorné derivace je spojení předpony *pra-* s xenoklitickým, ale zažitým *papus* (děd): *prapapus*, m. (pradědeček). Obvykle se ovšem příbuzenské termíny vyjadřují víceslovnými pojmenováními specifikujícími příbuzenský vztah: *le papuskero dad* nebo *la babakero dad* (dědův, resp. babiččin otec), nebo dokonce – je-li to třeba – *le dadeskere dadeskero dad* (otec otcova otce), *le dadeskera dakero dad* (otec otcovy matky), atp.

1 Rád využívám nové termíny Viktora Elšíka: „slova oikoklitická“ pro „slova původní a staré přejímky“ dle tradiční terminologie české romistiky a „slova xenoklitická“ pro tradiční „nové přejímky“. Zmíněné tradiční termíny byly velmi nepohodlné, sváděly k redukci na „původní slova“ a „přejímky“ a obsahovaly pouze etymologické konotace. Hancockovy termíny „slova tematická“ pro oikoklitická a „slova atematická“ pro xenoklitická se příliš neujaly, a obracely rovněž zavedené pojetí tematických a atematických sloves, jak ho známe z obecné lingvistiky. Elšíkovy termíny dle mého dobře zohledňují dvojí zacházení s těmito slovy od adaptace přes flexi až k další derivaci, což je právě téma, které řeším v tomto oddíle.

Přehled výrazů u jednotlivých mluvčích, řazený podle lokalit od západu k východu:

Martin 1 (<Sučany <Sklabinský Podzámok): *sama rata* (spoustu krve, velké krveprolití), **Ružomberok 1** (<Lísková): *lacňiben*, m. (láce – subst. utvořené z přejatého adjektiva sufixem typickým pro derivaci z oikoklitických výrazů), **Liptovský Mikuláš 2**: *prapapus*, m. (praděd), **Pribylina 1**: *vakerišagos*, m. (subst. derivované xenoklitickým sufixem z oikoklitického výrazu: mluva, vyprávění), *čoribnastar*, m.abl. (z kradení). Další příklad uvádím v širším větném kontextu: *Kana vareko mulas, chudllas amen bari dar. Ehas odoj daripen te džal.* (Když někdo zemřel, zmocnil se nás velký strach. Byl to strach tam jít.). *Devleskere deštune* (Boží desatero); *raťi*, f. (noc, nečekaný koncovkový tvar bezkoncovkového substantiva, shodný s příslovecnou formou raťi – v noci), *barvališagoha*, m.instr. (derivate sufixem pro xenoklitická slova z oikoklitického základu – s bohatstvím), *chudipen*, m. (vězení, věznění), *amenge hin patavišagos* (xenoklit. sufix od oikoklit. základu: mezi námi je důvěra), *bašavišagos*, m. (xenoklit. sufix od oikoklit. základu: hraní, hudba).

2. Adaptace

Zachycená problematika adaptace je pestrá. V dokladech najdeme:

- zjednodušování složitých hláskových skupin či přímo složitých slov – nejvýrazněji *o fijasos* (zřejmě amfiteátr)²
- alternaci mezi přejímkou a citací (code switch) – *možnosť/ možnosť*, f. (možnost)
- konverzi rodu či čísla – *fajta*, f. *fajtos*, m. (rodina, příbuzenstvo, rod).

Důležitým zjištěním je různost rodů u přejatých lokálních proprií. Šebková a Žlnayová (1999) tvrdí, že „zatímco v *západoslovenské* a *středoslovenské* varietě jsou názvy měst a obcí zásadně rodu ženského, ve *východoslovenské* varietě mohou být i rodu mužského.“ (s.195). Moje zjištění tomu odporují. Konkrétně na Liptově, kde se nesporně ještě mluví varietou středoslovenskou, používají přímo obyvatelé některých měst, a to jak mladší, tak i nejstarší generace, maskulinum: *Ružomberkos* (Ružomberok), *Mikulašis* (Liptovský Mikuláš). Autorky zřejmě pracovaly s daty z jihozápadní části středního Slovenska. Je ovšem také faktem, že tendence přejímat název obce jako femininum sg., tedy tak, jak popisují Šebková se Žlnayová

2 Uvědomuji si, že zařazení tohoto zjednodušování pod problematiku gramatickou je kontroverzní, avšak v romštině jde o jev pravidelný, a lze ho chápat jako přímou součást adaptačního mechanismu. Proto jsem i z přehledových důvodů dal přednost tomuto oddílu před popisem těchto jevů jako fonolexikálních.

vou, je i v mnou sledovaných regionech silná, a to jak na západní straně *Kysuca* (Kysucké Nové Mesto), *Sučaňa* (Sučany), tak na úplném východě území: *Vážca* (Vážec).

Další jevy komentuji přímo v přehledu.

Přehled výrazů u jednotlivých mluvčích, řazený podle lokalit od západu k východu:

Nesluša 2 (<Sučany <Sklabinský Podzámok): *Pozamkos Sklabinsko*, m. (Sklabinský Podzámok), *trapeňis*, m. (trápení), *skineti*, m.pl. (skinhedí), *možnosť/možnosťá*, f. (možnost), **Ružomberok 1** (<Lísková): *Ružomberkostar*, m.abl. (z Ružomberka – toponymum v maskulinu), **Ružomberok 2** (<Liptovský Mikuláš): *Mikulašiste*, m.lok. (v Liptovském Mikuláši), **Liptovský Mikuláš 1** (<Liptovské Revúce): *Švenčina/Onšvenčina*, f. (Osvětim), *Revuci*, pl. (Liptovské Revúce), *Ružomberkos*, m. (Ružomberok), **Liptovský Mikuláš 2**: *Vážcate*, f.lok. (ve Vážci, do Vážce), *peskeri vlast'* (svou vlast – citátové slovo), *povstanie* (povstání – citátové slovo), *Mikulašistar*, m.abl., *Mikulašiste*, m.lok., (z Liptovského Mikuláše, v Liptovském Mikuláši), **Pribylina 1**: *bordel'is*, m. (bordel. Není úplná náhoda, že ze dvou nejfrekventovanějších adaptivních sufixů *-is*, *-os* byl vybrán sufix *-is*. Zřejmě je to ovlivněno předcházející hláskou *l'*), *decembros*, m. (prosinec – zde varianta adaptativního morfému *-os*), *špitála*, f. (nemocnice). Je zajímavé, že snad ve všech mně známých subdialektech slovenské romštiny je toto slovo přejato jako femininum.

Dolkos, phenel pes dolkos? (Dolkos, říká se dolkos?)

Dolkaris. (Dolkaris).

Dolkaris, s'oda hin? (Dolkaris? Co to je?)

Oda dolkos so phenes. Dolkaris. (Ten 'dolkos', co říkáš. Dolkaris.)

Respondentka myslela asi „vdolek“, zatímco otázka zněla na „dolík“. Ukázala se při tom ale zajímavá redundantní přípona *-aris*, vyhrazená většinou pro činitelská substantiva.

Ježiškos, m. (Ježíšek), *vedra*, f. (vědro), *fajtos*, m. (-x- respondentčina sestra Otyla: *fajta*, f. rod, rodina, příbuzenstvo), sestra Otyla: *The dvora* (f.) *the dvoros* (m.) *šaj pes phenel*. (I dvora i dvoros můžeš říct. Pozn.: respondentka Erika se pře, že se neříká ani dvora, ani dvoros, ale *placi*), **Východná 1** (<Vážec): *najduch*, m. (zde vok.: žertovná nadávka, pův. nalezenec, nemanželské dítě), **Východná 2**: *kakos*, m. (strýc-nadbytečná adaptativní koncovka k oikoklitickému slovu!), *krestňis*, m. (kmotr), *košika*, m.pl. (košíky), *krestna*, f. (kmotra), **Liptovská Teplička 1**: *partizaňis*, m., *partizaňa*, pl. (partyzán, partyzáni), *petal'icis*, m., *petal'ica*, pl. (podkovička, podkovičky), *fijatos*, m. (zřejmě amfiteátr), *nabitki*, m.pl. (nábytek – v romštině většinou jen v plurálu), *te vartinel/ varcinel* (bdít u mrtvého), **Liptovská Teplička 2**: *zlodzejstvo*, *nenavist'*, *mladeš* (citátová slova).

3. Flexe

3.1. Druhý lokál – direktiv

Stejně jako na západním Slovensku, vyskytuje se i zde „druhý lokál“, který bychom mohli nazvat i „směrový lokál“ nebo „direktiv³“. Šebková a Žlnayová (1998, 1999) tento tvar zmiňují, lokalizují ho na západní a střední Slovensko, ale nijak nepojmenovávají. I v mnou sledovaném regionu se tvar vyskytuje jen u názvů obcí, a rozlišuje směr (1. lokál: *Žilinate* – v Žilině, 2. lokál: *Žilinu* – do Žiliny). Zajímavé je použití 2. lokálu typu *te kerel Košicu* (dělat v Košicích), vyjadřující, že mluvčí do Košic přijede dělat, nebo *Slavošovu, sar hin sklěpa*, „ve Slavošově, jak je obchod“, kde je použití zřejmě motivováno představou „když přijedete do Slavošova, jak je obchod“. Výslovnost koncového *u* je spíše dlouhá. Zajímavé také je, že se tento pád vyskytuje i v lokalitách, kde neplatí zásada přejímat názvy obcí jako feminina sg. (například v Pribylině či Liptovském Mikuláši).

Přehled výrazů u jednotlivých mluvčích, řazený podle lokalit od západu k východu:

Nesluša 1: *Martinu* (do Martina), *Žilinu* (do Žiliny), **Nesluša 2** (<Sučany <Sklabinský Podzámok): *Sučaňu* (do Sučan), **Martin 1** (<Sučany <Sklabinský Podzámok): *Sučanu* (do Sučan), **Liptovský Mikuláš 2:** *či Braťislavu keraha*, *či Košicu keraha* (ať do Bratislavy půjdeme dělat, ať do Košic půjdeme dělat), *gejlam te kerel Taboru* (odjeli jsme dělat do Tábora), **Pribylina 1:** respondentčina matka: *samas Prahu* (byli jsme v Praze), strýc: *Slavošovu, sar hin sklěpa* (ve Slavošově, jak je obchod).

3.2. Zkrácená koncovka genitivu

V celém regionu existují jak delší tvary *-kero*, *-gero*, tak kratší *-kro*, *-gro*. Mě zajímala otázka frekvence. Hypotézou je, že směrem od východního Slovenska k západnímu přibývá kratších tvarů. Relevantní sledování ale vyžaduje větší korpus, a nejlépe rozhovor sice metajazykový, ale přímo nezaměřený na tento jev. Ideální na toto pozorování je korpus z Pribyliny. Respondentky při výzkumu lexika mnou předcítané delší varianty opakují v kratších verzích, je tu tedy jasná tendence krátit. Přitom delší tvary v jejich aktivním jazykovém povědomí existují rovněž.

3 Kostič (2004, s. 3) inspirativně navrhuje možnost chápat tento tvar jako příslovečný, tedy jako obdobu českých tvarů *doma* nebo *domů*. K tomu je možno dodat, že i v romštině takové tvary existují, známe celou skupinu adverbii derivovaných koncovkami archaického lokálu (*-e*) a ablativu (*-al*).

Přehled zachycených výrazů:

Příbylina 1: *kaskero* (čí), *Zdenoskro*, (Zdeňkův, krátký a dlouhý tvar se vyskytly brzy po sobě), *Slovakengre* (Slováků), *dugečangengri* (dlouhonohá), *Devleskre* (Boží), *dešči čhaj mra dakri* (desátá dcera mé/své matky), *Devleskero* (Boží – m.), *Devleskre* (Boží – pl.), *dujebersengro* (dvouletý), *dujeduchengro* (člověk se dvěma srdci, upír; též dujevođengero, viz Hübschmannová, Šebková, Žigová 1991.)

V následujícím příkladu užívá tazatel nezkrácenou gen. koncovku, zatímco respondentka dává v odpovědi přednost verzi zkrácené.

„(...) *dujevođengero?* (*Dujevođengero/se dvěma srdci?*)

Sestra Otyla: *Hi, hi, lačhes phenes.* (*Ano, ano, správně to říkáš.*)

Sestra Erika: *Dujevođengro, no.* (*Dujevođengro – upír, no.*)

Sestra Otyla: *Hi, dujvođengro hino.* (*Dosl. je dvojduchý/dvousrdcí.*)

3.3.Problematika koncovek u oikoklitických substantiv

Problematiku pro její různost komentuji přímo u jednotlivých případech.

Přehled výrazů u jednotlivých mluvčích, řazený podle lokalit od západu k východu:

Nesluša 1: *dadovja*, m.pl. (otcové – slovenská plurální koncovka k romskému slovu), **Nesluša 2** (<Sučany <Sklabinský Podzámok): *dadovia*, *phure dadovia*, m.pl. (otcové, dědové: slov. koncovka u rom.slova), **Liptovský Mikuláš 1** (<Liptovské Revúce): *mamija*, f.ak. (babičku, synchronní ak. tvar: *mama*. Tvar rozšíření o -ij- považuje Elšík (1997) za archaismus. Feminina zakončená na -i se ve starší romštině takto skloňovala všechna; v severocentrální skupině, do níž patří mnou sledované dialekty, z tohoto stavu zbyla palatalizace u kmenů zakončených na *d*, *t*, *n*, *l* a rozšířené tvary plurálu názvů osob feminina, jako je *rakl'ija* pl. neromské dívky (apod.), **Liptovský Mikuláš 2:** *mamijaha*, instr. (s babičkou), *angušta*, m.pl. (prsty: palatalizace pro pl. maskulina výjimečná), *grasteske/ grajeske*, m.dat. (koňovi), *grajenca*, pl.instr. (s koňmi), vokativy: (daj, nom.): *mamo!* (mami!), *mami: mami!* (babičko!), *lukesto*, m., *lukeste*, m.pl. (voják, vojáci. Chová se správně jako slovo oikoklitické, oproti Slovníku – Hübschmannová, Šebková, Žigová 1991, kde je uvedeno jako přejímka *lukestos*. Nedorozumění bylo zřejmě způsobeno tím, že bylo slovo zachyceno na jihu Slovenska, kde xenoklitická substantiva maskulina vlivem odpadnutí koncového -s v adaptativním morfému pro maskulinum končí na -o, -i, -u oproti severnímu -os, -is, -us, protože nejsou v základním tvaru k rozeznání od substantiv oikoklitických koncovkových. Slovo pak bylo ve slovníku upraveno do domnělé systémové – „severní“ podoby, **Příbylina 1:** *Romňija* (Romky, manželky), *ando per dukha hin*

tut (v břiše máš bolesti.), *dade!* (otče!), *čhavorale!* (dětičky!), *graja*, m.pl. (koně), *grajenca*, instr. (s koňmi), **Liptovská Teplička 2: *Justin!*** (Justino! Zde už se objevuje „východoslovenský“ vokativ, což souvisí i s tím, že jak ve slovenštině, tak v romštině se už v Liptovské Tepličce používá spíše spišský dialekt. Rád bych zdůraznil, že tento vokativ je přejat z východoslovenských dialektů slovenštiny, kde má – nebo může mít – stejný tvar i nominativ.), **Liptovská Teplička 3 (<Hranovnica): *grajen***, m.pl.ak. (koně: Nezkrácená verze nepřímého kmene).

3.4. Problematika koncovek u xenoklitických substantiv

V tomto pododdílu sleduji mimo jiné varianty plurální koncovky maskulin, která ve slovenské romštině variuje mezi *a* a *i*.

Dále jsem zachytil zajímavé pronikání slovenské plurální koncovky *-ovia* do romských slov. Vyskytlo se už u slova *dad* (otec, viz předchozí pododdíl) a vyskytuje se i u jednoho z nejstarších xenoklitických slov *papus*. Konečně proniká koncovka *-ovia* i do xenoklitických slov slovenského původu. Nabízí se samozřejmě otázka, zda vůbec ještě jde o xenoklitická slova, nejde-li o slova citátová (produkt code-switch). Domnívám se, že jde o slova romská. Jsou totiž plně zapojena v romské větě (což samo o sobě nestačí, mám dost dokladů i na zapojení celých slovenských spojení do romské věty), vyskytují se v sousedství výše zmíněných romských slov se stejnou koncovkou, a domnívám se, že i intonace prozrazuje jejich větší integraci, než je tomu u citátových výrazů (to je samozřejmě hypotéza, kterou by bylo třeba prověřit).

Další skupinou specifik zachycených v tomto pododdílu jsou potom variace v měkčení.

Přehled výrazů u jednotlivých mluvčích, řazený podle lokalit od západu k východu:

Nesluša 2 (<Sučany <Sklabinský Podzámok): *novinari*, m.pl. (novináři), *žandari*, m.pl. (policajti. Častější je koncovka *-a*), **Martin 1 (<Sučany <Sklabinský Podzámok):** *učiteľovia* (učitelé. Řádná přejímka, zde se slovenskou koncovkou), **Ružomberok 1 (<Lísková):** *kamarati*, m.pl. (kamarádi. Častější bývá koncovka *-a*), **Liptovský Mikuláš 1 (<Liptovské Revúce):** *partizani*, m.pl. (partyzáni. Měkčení), **Liptovský Mikuláš 2:** *papuvja* (dědové. Slov. koncovka plurálu přidána ke staré přejímce, slovu sice xenoklitickému, ale zažitému). **Pribylina 1:** *čičina*, f.sg., *čičiňi*, f.pl. (jehličí, obojí opakovaně), *politici*, m.pl. (politici. Na otázku, ve které byl užít tvar přitom *politikí*; obojí opakovaně), *apoštola*, m.pl. (apoštolové), **Liptovská Teplička 1:** *gardistí*, m.pl. (gardisté. Měkčení, plurál je tedy slovenský, protože v romských přejímkách sg. m. se měkčení nevyskytuje, a tudíž by nemělo být ani v plurálu), **Liptovská Teplička 2:** *pradėdkovia*, m.pl., *dėdkovia*, m.pl. (pradědové, dědové. Opět slovenské koncovky u přejatých slov), **Liptovská Teplička 3 (<Hranovnica):** *partizana*, m.pl. (partyzáni. Měkčení; sg. pravděpodobně *partizaniš*).

Respondenti

Nesluša 1: Pan Rudolf Gál (Nesluša, manželka: Nesluša 2)

Nesluša 2 (<Sučany <Sklabinský Podzámok): Paní Pavla Gálová (rozená Gregorová, nar. Sklabinský Podzámok, pak s rodinou Sučany, nyní provdaná: Nesluša; manžel: Nesluša1, bratr: Martin 1)

Martin 1 (<Sučany <Sklabinský Podzámok): Pan Ľudovít Gregor (romsky Rudo, nar. Sklabinský Podzámok, pak Sučany, nyní Martin, sestra: Nesluša 2)

Ružomberok 1 (<Lísková): Paní Františka Pušková (romsky Voda, nar. Lísková, nyní Ružomberok)

Ružomberok 2 (<Liptovský Mikuláš): Paní Ilona Pušková (nar. Liptovský Mikuláš, provdaná Ružomberok)

Liptovský Mikuláš 1 (<Liptovské Revúce): Paní Emília Balážová (nar. Liptovské Revúce, provdaná Liptovský Mikuláš, syn: Liptovský Mikuláš 2)

Liptovský Mikuláš 2: Pan Ivan Baláž (Liptovský Mikuláš; matka: Liptovský Mikuláš 1)

Pribylina 1: Paní Erika Vasasová (Pribylina)

Východná 1 (<Važec): Paní Margita Lacková (nar. Važec, provdaná Východná; kmotřenec: Východná 2)

Východná 2: Pan Jozef Zubaj (romsky Roško, Východná; kmotra: Východná 1)

Liptovská Teplička 1: Paní Justina Štuková (Liptovská Teplička)

Liptovská Teplička 2: Paní Božena ? (Liptovská Teplička)

Liptovská Teplička 3 (<Hranovnica): Paní Mária Oračková (romsky Marína, nar. Hranovnica, provdaná Liptovská Teplička)

Literatura

Elšík 1997: Elšík, Viktor: Towards a morphology-based typology of Romani. In: Matras, Yaron, Peter Bakker & Hristo Kyuchukov (eds.) *The typology and dialectology of Romani*. (= Current Issues in Linguistic Theory, 156.) Amsterdam: John Benjamins 1997. 23–59.

Hübschmannová – Šebková – Žigová 1991: Hübschmannová, Milena – Šebková, Hana – Žigová, Anna: Romsko – český a česko – romský slovník. Praha 1991, Státní pedagogické nakladatelství (2. vyd. reprint 1999, Fortuna)

Kostić 2004: Kostić, Svetislav: posudek na dizertační práci Jana Červenky, Praha 2004, FF UK

Šebková–Žlínayová 1998: Šebková, Hana–Žlínayová, Edita: Nástin gramatiky slovenské romštiny (pro pedagogické účely), Ústí nad Labem 1998, Pedagogická fakulta UJEP

Šebková – Žlínayová 1999: Romaňi čhib, učebnice slovenské romštiny. Praha 1999, Fortuna

Zusammenfassung

Jan Červenka: Einige Besonderheiten der Substantiv-Morphologie in den Subdialekten des nördlichen Zentral-Romanes in den slowakischen Gebieten Kysuce, Turiec und Liptov

Der Artikel basiert auf der unlängst anerkannten Doktorarbeit über die Romanesdialekte in den im Titel angegebenen Gebieten. Die meisten Literaturverweise in der Dissertation bezogen sich auf Arbeiten, die von Hanka Šebková (mit-)verfasst wurden.

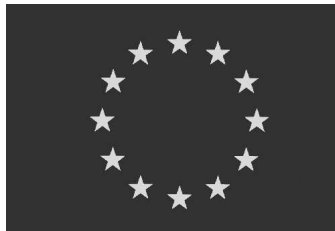
Bei der Feldarbeit wurde großen Wert auf eine natürliche Sprache der Befragten gelegt, in nur einer Aufnahme wird nach sprachlichen Details direkt nachgefragt. Inhaltliches Hauptanliegen der Arbeit sind sprachliche Besonderheiten, die den Rahmen des in gewissem Ausmaß bereits beschriebenen und standardisierten ostslowakischen Romanes überschreiten. So wie in den angeführten Beispielen, so sind auch in der ganzen Arbeit die vorhandenen Formen zuerst zusammenfassend erklärt und dann geographisch sortiert einzeln angeführt.

Bezgl. Derivation dokumentiert er Ausnahmen von der Regel, nach der Adjektive nach ursprünglicher und byzantinischer (oikoklitischer) Bildungsweise Abstrakta auf **-ben/-pen** aufweisen, neuere (xenoklitische) Adjektive hingegen auf **-šagos**. Neben Ausnahmen von beiden Regeln verweist er auf eine Sprecherin, die derart abgeleitete (z.B. **rušiben** „Verärgerung“) vor entsprechenden kürzeren (**ruš** „Ärger“) bevorzugt. Die Vorsilbe **pra-** (Ur-) wird in der Region aus dem Slowakischen entlehnt.

Hinsichtlich Adaption sind die Reduktion von Lautgruppen, der Wechsel von Entlehnung und Codeswitch und die uneinheitliche Wahl von Numerus und Genus bei der Übernahme von Ortsnamen bemerkenswert.

Als Beispiele für Besonderheiten in der Flexion wurde eine örtliche Bestimmungsform ausgewählt, die bei allen Deklinationen auf **-u** gebildet wird und die Bewegungsrichtung angibt. Das zweite Beispiel ist der gekürzte Genitiv auf **-kr-** / **-gr-** (Vollform **-ker-** / **-ger-**), der in westlicher Richtung zunimmt. Als drittes Beispiel werden Abweichungen in der Substantivdeklinaton von den in der Literatur beschriebenen Mustern aufgezählt, u.a. die vom Slowakischen entlehnte Pluralendung **-ovia**, sowohl in ursprünglichen als auch in Lehnwörtern gebraucht.

Peter Wagner

Romano džaniben – jevend 2004
Sborník romistických studií

Vydává Společnost přátel časopisu Romano džaniben
Ondříčkova 33, 130 00 Praha 3
e-mail: dzaniben@email.cz (redakce, distribuce), www.dzaniben.cz
bankovní spojení: 161582339/0300

Šéfredaktorka: Milena Hübschmannová
Výkonné redaktorky: Lada Viková a Helena Sadílková
Technický redaktor: Peter Wagner
Grafická úprava: Juraj Horváth
Sazba: Petr Teichmann
Tisk: PBtisk, Příbram

Produkci zajišťuje nakladatelství G plus G, s.r.o.,
Plavecká 14, 128 00 Praha 2
tel: 222 588 001, e-mail: gplusg@gplusg.cz, www.gplusg.cz
Náklad: 700 ks
Doporučená cena: 140 Kč
Roční předplatné: 280 Kč (včetně poštovného a balného)

ISSN 1210-8545

Nevyžádané rukopisy a fotografie se nevracejí. Obsah zveřejněných polemických článků nemusí být totožný se stanoviskem redakce. Podávání novinových zásilek povoleno Ředitelstvím pošt Praha č.j. NP 1360/1994 ze dne 24.6.1994.

Tento dokument byl vytvořen za finančního přispění Evropského společenství. Názory zde prezentované vyjadřují postoje Romano džaniben, a proto nemohou být v žádném případě považovány za oficiální postoj Evropského společenství.

**Toto číslo vyšlo díky finanční podpoře Ministerstva kultury ČR
Projekt byl podpořen z prostředků Nadačního fondu obětí holocaustu.**